

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

621

KISWAHILI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka : 2010

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **mawili (2)** kutoka kila sehemu **B** and **C**.
3. Sehemu **A** ina alama **arobaini (40)** na sehemu **B** na **C** zina alama **thelathini (30)** kila moja.
4. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A (Alama 40)

Jibu maswali yote katika sehemu hii

1. Eleza mambo manne ya kuzingatia wakati wa kufundisha msamiati wa Kiswahili.

Jambo la kwanza ni kutumia mifano hai. Mwalimu anapaswa kutumia vitu halisi vinavyomzunguka mwanafunzi ili kueleza msamiati mpya. Kwa mfano, akifundisha neno “meza” anaweza kumwonyesha mwanafunzi meza iliyopo darasani.

Jambo la pili ni kutumia muktadha wa sentensi. Msamiati ukitolewa pekee unaweza kusahaulika haraka, lakini ukitumika katika sentensi ya kawaida humsaidia mwanafunzi kuona matumizi yake.

Jambo la tatu ni kurudia mara kwa mara. Wanafunzi hujifunza maneno mapya wakiyatumia mara nyingi kupitia mazoezi, michezo ya lugha na mijadala ya darasa.

Jambo la nne ni kuhusisha picha na vielelezo. Wanafunzi wanapoyaona maneno yakihusishwa na vielelezo huelewa na kuyakumbuka kwa muda mrefu.

2. Taja faida nne za wanafunzi kushiriki katika michezo ya lugha.

Faida ya kwanza ni kuongeza ushiriki wa darasa. Michezo ya lugha huwafanya wanafunzi kushiriki bila woga kwa kuwa ni shughuli ya kufurahisha.

Faida ya pili ni kuimarisha ujuzi wa lugha. Kupitia michezo ya Kiswahili wanafunzi hujifunza misemo, methali na msamiati mpya.

Faida ya tatu ni kujenga mshirikiano. Wanafunzi wanapocheza pamoja hujifunza kushirikiana, kusikilizana na kusaidiana.

Faida ya nne ni kuchochea ubunifu. Michezo ya lugha huwafanya wanafunzi kufikiria haraka, kubuni majibu mapya na kuwa wabunifu katika mawasiliano.

3. Toa hoja nne za kuonyesha nafasi ya nyimbo katika malezi ya watoto.

Nyimbo hujenga maadili. Watoto wakifundishwa nyimbo zenye mafundisho hujifunza maadili kama heshima, unyenyekevu na mshikamano.

Nyimbo husaidia katika maendeleo ya kiakili. Mtoto anapojifunza mashairi yenye vina na mizani, anaimarisha kumbukumbu na uwezo wa kutambua sauti.

Nyimbo huleta mshikamano wa kijamii. Watoto wanaposhirikiana kuimba hujifunza kushirikiana na kujenga urafiki.

Nyimbo hufundisha lugha kwa urahisi. Mtoto anapojifunza nyimbo, hujifunza msamiati mpya na namna ya kutumia lugha kwa ufasaha.

4. Eleza tofauti nne kati ya insha ya simulizi na insha ya maelezo.

Insha ya simulizi huhusisha masimulizi ya matukio ya mtu binafsi, wakati insha ya maelezo hutoa ufafanuzi wa jambo fulani bila simulizi.

Insha ya simulizi hutumia nafsi ya kwanza au ya tatu kueleza matukio kama yalivyotokea, lakini insha ya maelezo hutumia lugha ya moja kwa moja na ya kimaelezo.

Insha ya simulizi hujikita kwenye hadithi yenye mwanzo, kati na mwisho, ilhali insha ya maelezo hufafanua hoja kwa mpangilio bila sharti la simulizi.

Insha ya simulizi huamsha hisia kwa msomaji kupitia visa, lakini insha ya maelezo hulenga kuelimisha au kufafanua jambo.

5. Toa hoja nne zinazothibitisha umuhimu wa kutumia methali darasani.

Methali hujenga msamiati na lugha ya Kiswahili. Wanafunzi hujifunza maneno mapya na namna ya kuyatumia katika mazungumzo.

Methali hufundisha maadili. Kupitia methali wanafunzi hujifunza tabia njema kama uvumilivu, upendo na mshikamano.

Methali huamsha fikra za kina. Kwa kuwa hutumia maneno ya kifananzi, mwanafunzi analazimika kutafakari ili kupata maana.

Methali huhifadhi urithi wa lugha. Wanafunzi wakizijua methali huendeleza utamaduni wa Kiswahili na mila za jamii.

6. Eleza mambo manne yanayomwezesha mwalimu kufundisha kwa ufanisi.

Mwalimu lazima awe na maandalizi mazuri ya somo kabla ya kufundisha. Maandalizi humsaidia kufuata malengo kwa utaratibu.

Mwalimu awe na ujuzi mpana wa somo. Hii humwezesha kutoa ufafanuzi na majibu sahihi kwa wanafunzi.

Mwalimu lazima awe na mbinu bora za ufundishaji. Anapobadilisha mbinu kulingana na mada na uwezo wa wanafunzi, somo hueleweka kwa urahisi.

Mwalimu awe na nidhamu na uwepo wa kiakili. Nidhamu humsaidia kutawala darasa na kuwashirikisha wanafunzi ipasavyo.

7. Taja faida nne za kutumia kazi za vikundi katika ujifunzaji wa Kiswahili.

Kazi za vikundi hujenga mshirikiano na mshikamano wa wanafunzi. Wanafunzi hujifunza kusaidiana na kuheshimiana.

Kazi za vikundi huamsha ushiriki wa kila mwanafunzi. Hata wenye aibu hupata nafasi ya kushiriki.

Kazi za vikundi hujenga uelewa wa kina. Wanafunzi wanapojadiliana, kila mmoja huchangia mawazo yake na kuongeza maarifa.

Kazi za vikundi huchochea ubunifu. Wanafunzi wanaposhirikiana kutatua tatizo la lugha hupata njia mpya za kufikiri.

8. Eleza sifa nne za maandiko bora ya vitabu vya kiada.

Vitabu vya kiada lazima viwe na lugha fasaha na sahihi. Lugha yenye makosa huwaharibu wanafunzi.

Vitabu vya kiada lazima viendane na mtaala rasmi. Yaliyomo ndani yake lazima yalingane na malengo ya elimu ya taifa.

Vitabu vya kiada lazima viwe na mifano hai na michoro inayoeleweka. Hii huwasaidia wanafunzi kuelewa masomo kwa urahisi.

Vitabu vya kiada lazima viwe na mpangilio mzuri. Mada lazima zipangwe kutoka rahisi kuelekea ngumu.

9. Toa hoja nne za umuhimu wa Kiswahili katika kuimarisha mshikamano wa Afrika Mashariki.

Kiswahili ni lugha ya mawasiliano ya pamoja kwa nchi za Afrika Mashariki. Lugha hii hurahisisha biashara, siasa na elimu katika eneo hili.

Kiswahili huchangia mshikamano wa kijamii. Wananchi wa mataifa tofauti wanapozungumza Kiswahili hujiona kuwa na mshirikiano wa karibu.

Kiswahili ni lugha ya kidiplomasia katika jumuiya ya Afrika Mashariki. Lugha moja huondoa vikwazo vya mawasiliano na kuimarisha mshikamano.

Kiswahili huchangia utambulisho wa pamoja. Wananchi wanaposhiriki tamasha, michezo au vyombo vya habari kwa Kiswahili huimarisha mshikamano wa kikanda.

10. Eleza hatua nne muhimu za mwalimu anapotathmini kazi za wanafunzi.

Hatua ya kwanza ni kukusanya kazi zote za wanafunzi. Hii huhakikisha kila mwanafunzi anapimwa.

Hatua ya pili ni kupitia kazi kwa makini. Mwalimu anapaswa kuangalia majibu yote kwa usahihi na umakini.

Hatua ya tatu ni kutoa alama na maoni. Mwalimu anapaswa kuandika alama pamoja na maoni yanayosaidia mwanafunzi kuboresha kazi yake.

Hatua ya nne ni kujadili matokeo na wanafunzi. Mwalimu akirejesha kazi na kuelimisha kuhusu makosa, husaidia wanafunzi kuongeza uelewa.

SEHEMU B (Alama 30)

Jibu maswali **mawili (2)** kutoka sehemu hii.

11. Jadili nafasi ya vitendawili katika kukuza utamaduni wa Kiswahili.

Vitendawili husaidia kuhifadhi historia ya jamii. Vingi vimebeba kumbukumbu za maisha ya mababu, mila na desturi zilizokuwepo. Wakati watoto na vijana wanapofundishwa vitendawili, wanajifunza pia historia ya jamii na hivyo urithi unadumu.

Vitendawili huchangia kukuza lugha. Kupitia vitendawili wanafunzi hujifunza msamiati mpya, mitindo ya lugha na namna ya kutengeneza sentensi za kifasihi. Lugha ya Kiswahili hivyo huendelezwa na kupewa maisha mapya kila kizazi.

Vitendawili huimarisha mshikamano wa kijamii. Wakati wa kucheza au kuulizana vitendawili, jamii hukutana pamoja. Shughuli hii huchochea mshirikiano, mshikamano na urafiki miongoni mwa washiriki.

Vitendawili hufundisha maadili na busara. Vingi vinafundisha uvumilivu, ujasiri, mshirikiano au uaminifu. Jamii inapojifunza maadili haya, utamaduni huimarika.

Vitendawili ni nyenzo ya burudani. Jamii inapocheza vitendawili hujiburudisha na kujenga furaha ya pamoja, jambo ambalo ni sehemu muhimu ya utamaduni.

12. Toa faida tano za kutumia mbinu ya majadiliano katika kufundisha sarufi.

Majadiliano huongeza uelewa wa wanafunzi. Wanapojadili kanuni za sarufi kwa pamoja, kila mwanafunzi huchangia mawazo na huongeza maarifa.

Majadiliano huimarisha ufasaha wa lugha. Kwa kuwa wanafunzi huzungumza mara kwa mara, hutumia Kiswahili fasaha na kuongeza msamiati wao.

Mbinu hii hujenga uwezo wa hoja. Wanafunzi hufundishwa kutoa hoja, kujibu pingamizi na kujenga msimamo wao.

Majadiliano huamsha ubunifu wa wanafunzi. Wanaposhirikiana kutafuta maana za kanuni za sarufi, wanafunzi hujifunza njia mpya za kufikiri na kueleza.

Majadiliano huimarisha mshirikiano na mshikamano wa darasa. Wanafunzi wanaposhirikiana kwa pamoja, hushirikiana mawazo na hivyo kujenga mshikamano wa kijamii.

13. Eleza mchango wa kazi za ushairi katika kutunza historia ya jamii.

Ushairi huhifadhi matukio ya kihistoria. Mashairi ya kale yalitumiwa kurekodi ushindi wa vita, kuzaliwa kwa mashujaa au matukio ya kijamii. Hii hufanya historia ibaki hai.

Ushairi huonyesha mila na desturi za jamii. Kupitia tungo za ushairi, jamii hutunza kumbukumbu za sherehe, taratibu za ndoa na ibada za jadi.

Ushairi hueneza falsafa ya jamii. Mashairi ya hekima huonyesha mtazamo wa jamii kuhusu maisha, dini na uhusiano wa binadamu.

Ushairi huhifadhi majina ya mashujaa na viongozi. Kazi nyingi za kifasihi huwaita na kuwasifu viongozi waliotoa mchango mkubwa.

Ushairi huendeleza lugha ya jamii. Matumizi ya Kiswahili cha fasihi katika mashairi huhifadhi mitindo ya zamani na kuendeleza historia ya lugha yenyewe.

14. Toa hoja tano zinazoonyesha faida za wanafunzi kusoma magazeti ya Kiswahili.

Magazeti huongeza msamiati. Mwanafunzi anapoyasoma kila siku hujifunza maneno mapya ya Kiswahili katika nyanja tofauti.

Magazeti huimarisha uelewa wa mambo ya kijamii na kisiasa. Kupitia habari mbalimbali mwanafunzi hujifunza hali ya taifa na dunia.

Magazeti huendeleza tabia ya kusoma. Mwanafunzi anayejizoesha kusoma magazeti kila siku hujenga utamaduni wa kusoma kwa hiari.

Magazeti humsaidia mwanafunzi kujua mitindo ya lugha ya Kiswahili. Waandishi hutumia lugha rasmi, msamiati wa kitaaluma na mtindo wa kisasa unaosaidia mwanafunzi.

Magazeti huamsha uwezo wa kuchambua. Mwanafunzi anapopitia makala na habari anajifunza kuchanganua hoja na kueleza mtazamo wake.

SEHEMU C (Alama 30)

Jibu maswali **mawili (2)** kutoka sehemu hii.

15. Toa sifa tano za andalio bora la somo.

Andalio bora la somo lazima liwe na malengo mahsusi yanayoeleweka na yanayopimika. Malengo haya humwongoza mwalimu kufanikisha somo.

Andalio bora lazima liwe na mpangilio mzuri wa shughuli. Shughuli huorodheshwa kwa mtiririko kuanzia rahisi kuelekea ngumu.

Andalio bora lina mbinu za ufundishaji zinazolingana na mada. Mwalimu anaonyesha njia atakazotumia ili wanafunzi wapate uelewa mkubwa.

Andalio bora lina vifaa vya kufundishia vilivyoandikwa kwa uwazi. Vifaa hivyo husaidia kufanikisha malengo ya somo.

Andalio bora lina kipengele cha tathmini. Hii humsaidia mwalimu kupima kama malengo ya somo yamefanikishwa.

16. Eleza faida tano za kutathmini wanafunzi mara kwa mara.

Tathmini ya mara kwa mara huonyesha maendeleo ya mwanafunzi hatua kwa hatua. Mwalimu anaona mapungufu mapema.

Huchochea nidhamu ya kusoma. Wanafunzi wakijua kuwa mtihani ni wa mara kwa mara, hujizatiti kusoma kila wakati.

Tathmini huimarisha kumbukumbu. Mwanafunzi anayefanya mitihani ya mara kwa mara hufanya mazoezi ya kutosha na husaidia maarifa kukaa akilini.

Tathmini hutoa motisha. Wanafunzi wanaopata matokeo mazuri huendelea kujituma zaidi, na waliopata mabaya hujitahidi kuboresha.

Tathmini huandaa wanafunzi kwa mitihani mikubwa. Kwa kuwa tayari wameshafanya mitihani midogo, huwa na ujasiri na uzoefu wa kutosha.

17. Jadili mbinu tano zinazomsaidia mwalimu kufundisha kwa ubunifu.

Mwalimu anaweza kutumia michezo ya lugha. Michezo hufanya somo kuwa la burudani na kuchochea ushiriki.

Mwalimu anaweza kutumia teknolojia. Video, sauti na michoro huamsha shauku ya wanafunzi na kuongeza uelewa.

Mwalimu anaweza kutumia mbinu ya majadiliano. Hii huwafanya wanafunzi kujifunza kwa kushirikiana badala ya mwalimu pekee kufundisha.

Mwalimu anaweza kuhusisha masuala ya maisha ya kila siku. Wanafunzi wanapojifunza kupitia mambo wanayoyapitia, huwa rahisi kuelewa.

Mwalimu anaweza kubadili mbinu mara kwa mara. Badala ya kufundisha kwa njia moja, anachanganya mbinu tofauti ili kudumisha usikivu wa wanafunzi.

18. Eleza mambo matano yanayoweza kuendeleza stadi za usomaji wa Kiswahili kwa wanafunzi.

Kwanza, kuanzisha vilabu vya usomaji. Wanafunzi wakikutana mara kwa mara husoma na kujadili vitabu, jambo linaloimarisha stadi zao.

Pili, kuweka mashindano ya usomaji. Mashindano huwapa wanafunzi motisha ya kusoma vitabu vingi na kuelewa zaidi.

Tatu, kuhusisha vitabu vya ziada kwenye masomo ya kawaida. Hii huwapa wanafunzi nafasi ya kusoma vitabu vya fasihi na vya maarifa ya kijamii.

Nne, walimu na wazazi kuwa mfano wa usomaji. Wanafunzi huiga tabia za walimu na wazazi na hivyo wanapowaona wakisoma hujifunza kufanya vivyo hivyo.

Tano, kutumia maktaba ipasavyo. Mwalimu anapowahimiza wanafunzi kwenda maktaba mara kwa mara, hujengeka utamaduni wa kusoma.